ZASADY PRACY NA LEKCJACH I KRYTERIA OCENIANIA

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie (WOS) | Klasa: 8 Szkoła Podstawowa
Rok szkolny: 2026/2027

> *Nauczyciel przedmiotu: mgr Urszula Pomperska*
> *Dokument opracowany na podstawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej oraz w oparciu o przesłane wytyczne przedmiotowe.*

I OGÓLNE ZASADY PRACY NA LEKCJACH

- **Podręcznik przedmiotowy:** Na każdej lekcji uczeń ma bezwzględny obowiązek posiadania książki (podręcznika) przeznaczonego do nauki Wiedzy o społeczeństwie.
- **Zeszyt przedmiotowy:** Zgodnie z przyjętymi ustaleniami, od ucznia klasy 8 wymaga się posiadania oraz prowadzenia tradycyjnego zeszytu przedmiotowego z WOS-u.
- **Aktywność i przygotowanie:** Uczeń jest zobowiązany do aktywnego udziału w toku lekcji, rzetelnego wykonywania poleceń nauczyciela oraz systematycznego przygotowywania się do każdych zajęć.

II OBSZARY AKTYWNOŚCI UCZNIA PODLEGAJĄCE OCENIE

Głównym celem oceniania jest dostarczanie bieżącej informacji o stopniu osiągania celów edukacyjnych, realizacji podstawy programowej oraz motywowanie uczniów do ciągłego poszerzania wiedzy. Kontrola osiągnięć odbywa się systematycznie za pomocą następujących metod:

- **Odpowiedzi ustne:** Mogą przybierać formę bieżącego odpytywania z materiału z 3 ostatnich lekcji, referowania wskazanego zagadnienia, zorganizowanej rozmowy dydaktycznej lub swobodnych wypowiedzi w klasie.
- **Działania pisemne:** Obejmują weryfikację wiedzy w formie testów, zapowiedzianych sprawdzianów, krótkich kartkówek, a także samodzielnie wykonywanych ćwiczeń bieżących oraz kart pracy.
- **Praca samodzielna lub grupowa:** Realizowana m.in. poprzez ukierunkowaną pracę z tekstem źródłowym (np. odczytywanie i analiza danych statystycznych, diagramów, ikonografiki, interpretacja treści map, analiza literatury przedmiotu), przygotowywanie autorskich prezentacji oraz realizację projektów edukacyjnych.
- **Zaangażowanie dodatkowe:** Uczeń może uzyskać ocenę cząstkową za aktywny udział w projektach edukacyjnych, konkursach przedmiotowych, przeglądach oraz za udokumentowaną działalność na rzecz szkoły lub społeczności lokalnej (jeżeli zakres celów jest pokrewny z podstawą programową).

III ZASADY SZCZEGÓŁOWE

1. Oceny są jawne.
2. Sprawdzanie I ocenianie prac pisemnych nie trwa dłużej niż 14 dni.
3. Ocenione prace nauczyciel daje do wglądu uczniom, omawia błędy, a następnie przechowuje do końca roku szkolnego .
4. Przy ocenianiu prac pisemnych nauczyciel stosuje następujące zasady przeliczania punktów na ocenę:

   30% - 49% dopuszczający

   50% - 74% dostateczny

   75% - 89% dobry

   90% - 99% bardzo dobry

   100% celujący

5. Jeśli uczniowie o obniżonych wymaganiach otrzymują taką samą pracę jak wszyscy uczniowie w klasie, nauczyciel stosuje nastepujące zasady przeliczania punktów na ocenę:

   20% - 39% - dopuszczający
   40% - 64% - dostateczny
   65% - 89% - dobry
   90% - 99% - bardzo dobry
   100% - celujący

6. Sprawdziany są dla uczniów obowiazkowe, poprzedzają je lekcje powtórzeniowe.
7. W przypadku nieobecności ucznia, ma on obowiązek napisać sprawdzian w ciągu 2 tyg. lub, w szczególnych przypadkach (np.długotrwała choroba), w terminie ustalonym przez nauczyciela.
8. Jeśli uczniowie na własną prośbę przenoszą sprawdzian, nie obowiązuje wtedy zasada “jednego sprawdzianu w ciągu dnia”.
9. Uczeń ma prawo poprawić ocenę w ciagu 2 tyg. od omówienia sprawdzonej pracy.
10. W dzienniku elektronicznym ocenę z poprawy nauczyciel zapisuje w zakładce zatytuowanej “poprawa”.
11. Jeżeli uczeń wskutek poprawy oceny z testu, sprawdzianu itp., otrzyma tę samą ocenę lub niższą, nie zapisuje się jej w dzienniku, a jedynie – “nie poprawiono”.
12. Prace pisemne są udostępniane rodzicom lub opiekunom prawnym na konsultacjach I zebraniach lub w formie zdjecia na pisemną prośbę przesłaną na e-dziennik.
13. W przypadku, gdy uczeń ściąga podczas sprawdzianu lub kartkówki, praca zostaje odebrana, a uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną. Sprawdzian poprawia wg procedur podanych wyżej.

14. W przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu, zostaje on przeniesiony w terminie ponownie uzgodnionym z klasą.
15. Nauczyciel ma prawo zapytać ucznia na każdej lekcji z maksymalnie trzech ostatnich tematów.
16. Kartkówki obejmują zagadnienia z maksymalnie trzech ostatnich tematów I nie są zapowiadane.
17. Jeśli uczeń otrzyma ocenę niedostateczną z kontroli bieżącej, tj. z kartkówki, odpowiedzi może ocenę poprawić, na warunkach ustalonych z nauczycielem.
18. Uczeń ma obowiązek prowadzić zeszyt przedmiotowy, w którym powinny znajdować się zapisy tematów, notatki. Zeszyt należy prowadzić systematycznie I uzupełniać braki w razie nieobecności.
19. Aktywność na lekcji nagradzana jest plusami. Uzyskanie pięciu plusów jest równoznaczne z otrzymaniem oceny bardzo dobrej.
20. Jeśli uczeń nie pracuje na lekcji i nie wykonuje powierzonych zadań, otrzymuje minusa. Pięć minusów skutkuje otrzymaniem oceny niedostatecznej.
21. Uczeń może zgłosić nieprzygotowanie dwa razy w semestrze. Każde następne nieprzygotowanie skutkuje oceną niedostateczną, niepodlegającą poprawie. Nieprzygotowanie nie dotyczy zajęć, na których zapowiedziano sprawdzian lub inne, ustalone z uczniem formy kontroli. W wyjatkowych przypadkach, np. długotrwała choroba, nauczyciel moze uwzględnić dodatkowe nieprzygotowanie.

    Nieprzygotowanie obejmuje:

    - odpowiedź,
    - niezapowiedzianą kartkówkę.

22. Projekty I prace długoterminowe pisemne oceniane są wg kryteriów podawanych każdorazowo przed ich zrealizowaniem.
    Jeżeli uczeń nie odda w określonym czasie pracy długoterminowej, może ją dostarczyć na następną lekcję, ale otrzyma niższą (o jedną) ocenę.
    Z uwagi na specyfikę pracy długoterminowej, wymagającej systematycznej realizacji w określonym czasie, nie przewiduje się możliwości poprawy.
23. Uczeń nieobecny na lekcji ma obowiązek uzupełnienia materiału we własnym zakresie.

IV WARUNKI I TRYB PODWYŻSZENIA KLASYFIKACYJNEJ OCENY ROCZNEJ

- Uczeń, rodzic lub jego opiekun prawny – po spełnieniu wymogów formalnych zapisanych w Statucie Szkoły &63 pkt 4 – może zwrócić się pisemnie do nauczyciela z uzasadnionym wnioskiem o podwyższenie rocznej oceny klasyfikacyjnej.
- Weryfikacja wiedzy i umiejętności ucznia zawsze odbywa się w formie pisemnej jako przekrojowy test wiedzy, bezpośrednio odnoszący się do wymagań edukacyjnych na ocenę, o którą ubiega się uczeń.
- W przypadku ubiegania się o podwyższenie rocznej oceny klasyfikacyjnej na ocenę celującą, uczeń – oprócz zaliczenia formy pisemnej – zobowiązany jest do przygotowania i zaprezentowania autorskiej prezentacji multimedialnej, materiału audiowizualnego lub samodzielnego referatu o wysokich walorach merytorycznych.

V SZCZEGÓŁOWE WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY

Stopień szkolny	Charakterystyka wymagań edukacyjnych (wiedza i umiejętności ucznia) na podstawie programu nauczania dla klasy 8 szkoły podstawowej "Wiedza o społeczeństwie" wydawnictwo Mac edukacja.
CELUJĄCY (6)	Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: • Samodzielnie analizuje i krytycznie ocenia zjawiska polityczne i społeczne w skali lokalnej, krajowej i globalnej. • Identyfikuje główne ryzyka, wyzwania i problemy funkcjonowania współczesnego społeczeństwa obywatelskiego oraz struktur państwowych. • Przygotowuje autorskie referaty, prezentacje naukowe lub projekty badawcze znacząco wykraczające poza podstawowy program nauczania. • Wykazuje się unikalną inicjatywą społeczną i z powodzeniem pełni rolę lidera w zespołowych projektach edukacyjnych.
BARDZO DOBRY (5)	Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dobrą, a ponadto: • Wyczerpująco charakteryzuje demokratyczny ustrój RP i precyzyjnie wyjaśnia relacje oraz zależności między władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. • Sprawnie, swobodnie i ze zrozumieniem posługuje się terminologią z zakresu socjologii, prawa, ustroju państwowego i politologii. • Wszechstronnie analizuje przyczyny, przejawy oraz długofalowe skutki kluczowych problemów społecznych (np. bezrobocie, korupcja, patologie, nietolerancja). • Bezbłędnie rozpoznaje zaawansowane techniki manipulacji w mediach i dysponuje umiejętnościami krytycznej obrony przed nimi. • Samodzielnie projektuje strukturę prac w zespołach projektowych i efektywnie koordynuje role członków grupy.
DOBRY (4)	Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dostateczną, a ponadto: • Przejrzyście wyjaśnia strukturę i zadania samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach (gmina, powiat, województwo). • Swobodnie definiuje pojęcia narodu, mniejszości narodowych/etnicznych

	oraz współczesnego patriotyzmu, wskazując dojrzałe przejawy postaw obywatelskich. • Wskazuje i opisuje kluczowe instytucje stojące na straży praw człowieka oraz praw obywatelskich w Polsce i strukturach międzynarodowych. • Efektywnie stosuje metody aktywizujące (np. burza mózgów, analiza SWOT) w wypracowywaniu rozwiązań dla problemów społeczności. • Sprawnie interpretuje i syntetyzuje dane z prostych tekstów źródłowych, aktów prawnych (Konstytucja) oraz zestawień statystycznych.
DOSTATECZNY (3)	Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dopuszczającą, a ponadto: • Wyjaśnia istotę społeczeństwa obywatelskiego i podaje trafne przykłady działalności organizacji pozarządowych (NGO) w swojej okolicy. • Zna, rozumie i potrafi wymienić podstawowe prawa oraz obowiązki obywatela Rzeczypospolitej Polskiej sformułowane w Konstytucji. • Charakteryzuje strukturę dwuizbowego parlamentu (Sejm, Senat) oraz ogólne zasady i mechanizmy prawa wyborczego w Polsce. • Wymienia główne instytucje i organy Unii Europejskiej oraz określa elementarne cele i korzyści płynące z członkostwa w UE. • Poprawnie definiuje bariery i błędy występujące w komunikacji społecznej oraz interpersonalnej.
DOPUSZCZAJĄCY (2)	Uczeń przy pomocy i naprowadzeniu ze strony nauczyciela potrafi: • Wyjaśnić elementarne pojęcia przedmiotowe: państwo, demokracja, prawo, konstytucja, obywatel. • Odróżnić podstawowe cechy komunikacji werbalnej od sygnałów komunikacji niewerbalnej. • Wymienić przykłady elementarnych spraw urzędowych, jakie obywatel może samodzielnie załatwić w urzędzie gminy. • Bezbłędnie wskazać i opisać oficjalne symbole narodowe Rzeczypospolitej Polskiej. • Wymienić podstawowe, fundamentalne prawa człowieka oraz prawa dziecka.

VI Wymagania edukacyjne do poszczególnych działów

Wymagania edukacyjne

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 1. Społeczne aspekty życia człowieka					
1. Społeczna natura człowieka	– wie, czym jest społeczeństwo oraz wyjaśnia, że człowiek jest istotą społeczną, – wymienia typowe role społeczne,	– wyjaśnia, czym jest socjalizacja oraz wymienia czynniki wpływające na człowieka w procesie socjalizacji, – podaje przykłady więzi społecznych, – wymienia podstawowe potrzeby społeczne,	– odróżnia więzi symetryczne i niesymetryczne, – analizuje piramidę Maslowa, rozróżniając potrzeby podstawowe oraz wyższego rzędu,	– omawia znaczenie procesu resocjalizacji dla osób niedostosowanych społecznie, – definiuje czynniki wpływające na proces socjalizacji w poszczególnych fazach życia człowieka,	– omawia charakter więzi symetrycznych i niesymetrycznych, wskazując ich pozytywny oraz negatywny wpływ na rozwój jednostki,
2. O komunikacyjnej naturze człowieka*	– wie, czym jest komunikacja społeczna i na czym polega autoprezentacja, – rozróżnia komunikację werbalną i niewerbalną,	– omawia warstwy aktu komunikacyjnego, – wymienia podstawowe zasady skutecznej komunikacji,	– rozpoznaje różne konteksty wypowiedzi, – wskazuje, na czym polega komunikacja interpersonalna, grupowa, medialna,	– identyfikuje typowe elementy mowy ciała, – analizuje różne techniki autoprezentacyjne, wskazując właściwe i błędne sposoby ich stosowania,	– dokonuje skutecznej prezentacji na dany temat, stosując właściwe zasady prezentacyjne,
3. Człowiek w grupie	– wie, czym jest grupa społeczna, – rozróżnia grupy pierwotne i wtórne, formalne i nieformalne, małe i duże, podając przykłady takich grup,	– wyjaśnia pojęcia: *konformizm*, *asertywność*, *afiliacja*, *próżniactwo społeczne*, – podaje przykłady postaw asertywnych i konformistycznych,	– wskazuje istotne cechy grupy koleżeńskiej oraz zadaniowej, – odnosząc się do piramidy Maslowa, wskazuje, jakie potrzeby zaspokaja przynależność do różnych grup społecznych,	– wyjaśnia, na czym polega ewaluacja, – uzasadnia, jakie korzyści w określonych sytuacjach mogą wynikać z postawy asertywnej i postawy konformistycznej,	– analizuje pozycję w grupie jej poszczególnych członków, odnosząc się do pojęcia więzi symetrycznych i niesymetrycznych,
4. Konflikty społeczne i podejmowanie decyzji w grupie	– zna pojęcia: *konflikt społeczny*, *stereotyp*, – wie, na czym polegają mediacje, negocjacje, arbitraż,	– dostrzega negatywne i pozytywne następstwa konfliktów, – wymienia sposoby podejmowania decyzji w grupie (decyzja lidera, głosowanie, decyzja wspólna – kompromis i konsensus),	– omawia poszczególne fazy konfliktu, – wymienia i omawia różne postawy wobec konfliktu interpersonalnego (unieważnienie, pojednanie, rywalizacja),	– rozróżnia właściwe metody rozwiązywania konfliktów grupowych oraz interpersonalnych, – dobiera właściwą metodę rozwiązywania konfliktów do zaistniałej sytuacji konfliktowej,	– sporządza samodzielnie schemat podejmowania decyzji, z uwzględnieniem różnych rozwiązań oraz ich skutków,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 2. Rodzina, edukacja i praca					
5. Rodzina jako grupa społeczna	– wyjaśnia, czym są wartości i normy społeczne, – wie, kim są krewni i powinowaci, – podaje przykłady praw i obowiązków dziecka w rodzinie,	– klasyfikuje rodzinę jako grupę społeczną, – wylicza wartości powszechnie akceptowane w społeczeństwie, – wymienia elementy socjalizacji pierwotnej,	– omawia różne typy norm społecznych, – rozróżnia wartości materialne i niematerialne, – wie, czym jest rodzina dysfunkcyjna,	– analizuje wybrane zapisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Konwencji o prawach dziecka, – dokonuje hierarchizacji wartości, które uważa za istotne, – wskazuje źródła przemocy w rodzinie,	– omawia znaczenie kluczowych norm społecznych dla procesu socjalizacji, – interpretuje hierarchię wartości wyznawanych przez Polaków, wynikającą z analizy danych statystycznych,
6. Ekonomia na co dzień	– zna pojęcia: *gospodarstwo domowe*, *budżet domowy*, – wymienia główne źródła dochodów gospodarstw domowych oraz ich podstawowe wydatki,	– wie, czym jest deficyt, nadwyżka oraz równowaga budżetowa, – wymienia różne sposoby oszczędzania pieniędzy,	– rozróżnia stałe, przewidywalne i niespodziewane wydatki budżetu domowego, podając przykłady takich wydatków,	– analizuje dane statystyczne, dotyczące struktury dochodów i wydatków budżetów domowych, – sporządza plan typowego budżetu gospodarstwa domowego,	– dobiera właściwy sposób oszczędzania lub pożyczania pieniędzy do określonej sytuacji,
7. Szkoła i jej funkcje	– omawia podstawowe czynniki, które powinien uwzględnić, planując własną ścieżkę kształcenia,	– rozróżnia szkoły publiczne i niepubliczne, kompetencje twarde i miękkie, – analizuje różne możliwości kształcenia w szkole ponadpodstawowej,	– wskazuje przykłady kompetencji niezbędnych w wybranych zawodach, – analizuje dynamikę rynku pracy z uwzględnieniem zawodów deficytowych, nadwyżkowych i zrównoważonych,	– wymienia i omawia funkcje szkoły, – wyjaśnia, czym są szkoły: specjalne, integracyjne, przysposabiające do pracy, sportowe i mistrzostwa sportowego,	– ocenia, w jakim stopniu polski system edukacji odpowiada na potrzeby młodzieży oraz wyzwania współczesności,
8. Społeczność szkolna	– wymienia organy szkoły, – wie, czym jest statut szkoły, – podaje przykłady praw i obowiązków uczniów,	– podaje przykłady naruszania praw uczniów i pracowników szkoły, – wskazuje osoby lub instytucje, do których należy zgłosić naruszenie tych praw,	– omawia zapisy statutu szkoły dotyczące praw i obowiązków ucznia oraz kompetencji samorządu uczniowskiego, – analizuje możliwości postępowania w przypadku naruszenia praw członków społeczności szkolnej,	– charakteryzuje klasę szkolną jako przestrzeń rozwoju edukacyjnego, społecznego, psychicznego,	– planuje inicjatywy zmierzające do rozwiązania problemów istotnych dla społeczności szkolnej,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 3. Prawa człowieka					
9. Pojęcie prawa oraz praw i wolności	– wie, czym jest prawo, na czym polega godność człowieka, – posługując się przykładami, rozróżnia prawa człowieka i wolności obywatelskie, – wymienia akty prawa krajowego (Konstytucja RP) oraz międzynarodowego (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka), określające charakter i zakres praw człowieka,	– wskazuje organizacje międzynarodowe zajmujące się kwestią praw i wolności człowieka (ONZ, Rada Europy, Unia Europejska), – wyjaśnia, na czym polega przyrodzoność, powszechność, nienaruszalność i niezbywalność praw człowieka,	– przedstawia typologię praw i wolności człowieka (osobiste, polityczne, ekonomiczne, socjalne i kulturalne, solidarnościowe), właściwie kwalifikując wybrane prawa i wolności, – wskazuje okoliczności, w których państwo może ograniczyć lub zawiesić obowiązywanie wybranych praw i wolności,	– analizuje postrzeganie praw człowieka w świetle wybranych aktów prawa krajowego i międzynarodowego, – wyjaśnia, kiedy i dlaczego obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka,	– analizuje, na czym polega przedmiotowe i podmiotowe znaczenie prawa,
10. Prawa i wolności w Konstytucji RP	– podaje przykłady praw i wolności osobistych oraz politycznych, – omawia zakres i charakter wybranego prawa oraz wolności,	– wyjaśnia, na czym polega nietykalność osobista, niezawisłość sędziowska, domniemanie niewinności, wolność zgromadzeń, ubezwłasnowolnienie,	– wskazuje okoliczności, w jakich państwo może ograniczyć lub zawiesić obowiązywanie wybranych praw i wolności, – podaje przykłady sytuacji, w których może dochodzić do naruszenia praw i wolności obywatelskich,	– wymienia prawa i wolności ekonomiczne, socjalne i kulturalne zdefiniowane w Konstytucji RP, – uzasadnia, że przepisy Konstytucji RP dotyczące praw i wolności wynikają z uniwersalnych zasad i wartości respektowanych przez społeczność międzynarodową,	– objaśnia kontrowersje związane z zakresem obowiązywania wybranych praw lub wolności,
11. Ochrona praw człowieka	– zna nazwisko Rzecznika Praw Obywatelskich i określa jego zadania, – podaje przykłady międzynarodowych organizacji pozarządowych, zajmujących się kwestią praw człowieka (Amnesty International, Human Rights Watch, Helsińska Fundacja Praw Człowieka),	– omawia środki ochrony praw i wolności zagwarantowanych w Konstytucji RP, – podaje przykłady aktywności organizacji pozarządowych w dziedzinie ochrony praw człowieka,	– omawia zakres działalności ONZ, OBWE, Rady Europy na rzecz ochrony praw człowieka, – analizuje tryb postępowania Rzecznika Praw Obywatelskich oraz wskazuje przykładowe formy jego działalności,	– analizuje oraz interpretuje dane statystyczne, odnoszące się do działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, – omawia tryb powoływania oraz gwarancje niezależności Rzecznika Praw Obywatelskich, – określa zakres działalności innych rzeczników praw w Polsce,	– opracowuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym kraju,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
12. Prawa dzieci	– zna nazwisko Rzecznika Praw Dziecka i określa jego zadania, – rozwija skrót *UNICEF* i przedstawia cele tej organizacji, – podaje przykłady praw dziecka zawartych w dokumentach prawa krajowego i międzynarodowego,	– omawia założenia Konwencji o prawach dziecka, – wyjaśnia pojęcia: *osoba fizyczna*, *adopcja*, *obowiązek alimentacyjny*, – wymienia akty prawne zawierające przepisy dotyczące praw dziecka (Konstytucja RP, Kodeks cywilny, rodzinny i opiekuńczy, Kodeks pracy),	– analizuje tryb postępowania Rzecznika Praw Dziecka oraz wskazuje przykładowe formy jego działalności, – omawia zakres zdolności małoletnich do czynności prawnych oraz warunki ich zatrudniania,	– analizuje dane statystyczne dotyczące naruszania praw dziecka, – omawia tryb powoływania oraz gwarancje niezależności Rzecznika Praw Dziecka,	– uzasadnia, dlaczego Janusz Korczak uchodzi za prekursora walki o prawa dziecka,
13. Nieletni wobec prawa	– wymienia środki karne i wychowawcze podejmowane wobec nieletnich, – podaje przykłady przemocy fizycznej, psychicznej, cyberprzemocy, – zna numer telefonu alarmowego 112,	– wskazuje właściwe reakcje na różne rodzaje przemocy, – analizuje uprawnienia policji wobec osoby małoletniej, – omawia sposób postępowania w przypadku podjęcia przez policję lub inne służby mundurowe interwencji wobec małoletniego,	– analizuje źródła i rodzaje zagrożeń występujących w internecie, – rozróżnia terminy: *małoletni*, *nieletni*, *niepełnoletni*,	– wskazuje różne służby mundurowe w Polsce, podając przykłady ich uprawnień, – wskazuje różnice między przestępstwem a wykroczeniem,	– planuje kompleksową akcję na rzecz ograniczenia cyberprzemocy,
Dział 4. Społeczność lokalna i regionalna					
14. Samorząd terytorialny w Polsce	– omawia strukturę samorządu terytorialnego, – wskazuje gminę, powiat oraz województwo, w którym mieszka,	– wyjaśnia, na czym polega zasada decentralizacji władzy publicznej, – wie, czym jest społeczność lokalna i regionalna,	– wymienia organy nadzorujące samorządy w zakresie ich kompetencji stanowiących oraz gospodarki finansowej (RIO, wojewoda), – rozróżnia powiaty ziemskie i grodzkie, gminy wiejskie, miejskie i miejsko-wiejskie,	– charakteryzuje źródła finansowania samorządów, dzieląc je według źródła pochodzenia oraz przeznaczenia, – rozróżnia zadania własne i zlecone, podając przykłady takich zadań,	– rozumie znaczenie decentralizacji władzy dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
15. Samorząd lokalny – gmina	– wie, czym jest gmina, – wymienia organy wykonawcze oraz stanowiące i kontrolne gminy,	– wymienia kompetencje poszczególnych organów gminy, – wie, czym jest budżet gminy,	– omawia zasady wybierania organów gminy,	– analizuje zakres społecznej kontroli nad działalnością organów gminy, z uwzględnieniem referendum gminnego oraz udzielania absolutorium,	– charakteryzuje organizację i formy działalności rady gminy,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
	– zna nazwisko wójta/ burmistrza/prezydenta oraz przewodniczącego rady gminy, w której mieszka, – podaje przykłady zadań samorządu gminnego,	– wyjaśnia pojęcia: *sesja*, *kadencja*, – wie, do czego służy BIP, ePUAP,	– podaje przykłady zadań własnych gmin, wskazując, które z nich są obowiązkowe, a które fakultatywne,	– przedstawia organizację typowego urzędu gminy i podaje przykłady spraw, jakie można załatwić w poszczególnych wydziałach,	– prezentuje organizację, atuty oraz problemy gminy, w której mieszka,
16. Samorząd lokalny – powiat	– wie, czym jest powiat, – zna organy wykonawcze oraz stanowiące i kontrolne powiatu, – zna nazwisko starosty oraz przewodniczącego rady powiatu, w którym mieszka,	– wymienia przykładowe kompetencje poszczególnych organów powiatu, – wskazuje przykłady spraw, które obywatele załatwiają w starostwie powiatowym,	– omawia zasady wyłaniania organów powiatu, – omawia zakres wsparcia udzielanego osobom bezrobotnym przez powiatowe urzędy pracy,	– rozróżnia charakter oraz organizację powiatów ziemskich i grodzkich,	– analizuje zakres społecznej kontroli nad działalnością rady i zarządu powiatu, z uwzględnieniem referendum powiatowego oraz udzielania absolutorium, – prezentuje organizację starostwa powiatowego w powiecie, w którym mieszka,
17. Samorząd regionalny – województwo	– wymienia województwa składające się na mapę administracyjną kraju, – zna organy wykonawcze oraz stanowiące i kontrolne województwa,	– odróżnia administrację rządową od samorządowej, – wymienia przykładowe kompetencje poszczególnych organów rządowych i samorządowych w województwach,	– omawia zasady wyłaniania organów województwa, – omawia rolę samorządu wojewódzkiego w dystrybucji funduszy unijnych, – podaje przykłady instytucji zaliczających się do administracji zespolonej,	– objaśnia, czym jest strategia rozwoju województwa, – na przykładzie paszportu RP wyjaśnia, czym jest dokument biometryczny,	– analizuje zakres społecznej kontroli nad działalnością samorządu województwa, z uwzględnieniem referendum wojewódzkiego,
Dział 5. Udział obywateli w życiu publicznym					
18. Wpływ obywateli na decyzje władz samorządowych	– zna zasady przeprowadzania wyborów samorządowych, – omawia zakres obowiązków radnego oraz wskazuje cechy przydatne w piastowaniu tej funkcji, – wymienia typowe rodzaje zgromadzeń (wiec, demonstracja, pikieta), – wie, na czym polega strajk,	– odróżnia wybory od referendów, – podaje przykłady sytuacji, w których zasadne jest podjęcie akcji strajkowej, – odróżnia legalne metody wpływania obywateli na decyzje władz (lobbing, konsultacje społeczne) od nielegalnych (korupcja),	– wyjaśnia, w jakich okolicznościach można przeprowadzić referendum lokalne, – zna rodzaje pism kierowanych do urzędów,	– na podstawie danych dotyczących frekwencji w wyborach samorządowych ocenia stopień zaangażowania Polaków w funkcjonowanie samorządu lokalnego, – proponuje właściwą formę protestu społecznego w zależności od charakteru zaistniałej sytuacji konfliktowej,	– rozróżnia rodzaje referendum lokalnego, – pisze petycję do właściwego organu w kwestii, którą uważa za istotną dla lokalnej społeczności,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
19. Aktywność obywatelska	– definiuje społeczeństwo obywatelskie oraz wskazuje przejawy jego funkcjonowania, – wskazuje istotne cnoty obywatelskie,	– wie, czym jest budżet obywatelski, – wymienia masowe ruchy społeczne, mające istotny wpływ na historię Polski, – wskazuje przykłady właściwych postaw obywatelskich,	– wskazuje, w jaki sposób wybitni Polacy wpływali na historię naszego kraju oraz rozwój społeczeństwa poprzez stosowanie właściwych postaw obywatelskich,	– podaje przykłady inwestycji w swoim miejscu zamieszkania, które można zrealizować z budżetu obywatelskiego,	– uzasadnia znaczenie właściwego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego dla państwa i jego mieszkańców,
20. Organizacje pozarządowe	– wyjaśnia, czym są organizacje pozarządowe, – wymienia przykładowe organizacje pożytku publicznego, wskazując na obszary ich działalności, – wie, na czym polega wolontariat, podaje przykłady obszarów aktywności wolontariuszy,	– wie, na czym polega przekazywanie 1% podatku na OPP, – wskazuje korzyści i możliwości wynikające z zaangażowania w działalność wybranych organizacji młodzieżowych,	– omawia cechy i charakter działalności organizacji pozarządowych, – rozróżnia stowarzyszenia i fundacje, – wyjaśnia, na czym polega altruizm, filantropia, wie, kim jest beneficjent,	– proponuje działania w zakresie wolontariatu, mogące pozytywnie wpłynąć na jego środowisko lokalne, – wskazuje funkcjonujące w lokalnym środowisku organizacje pozarządowe, kierujące swą ofertę do młodzieży,	– ocenia zasadność zaangażowania organizacji pozarządowych we wsparcie różnych grup społecznych,
21. Etyka życia publicznego	– wie, czym jest etyka, – podaje przykłady działań etycznych i nieetycznych w różnych okolicznościach,	– wymienia typowe działania o charakterze dyskryminacyjnym, – wyjaśnia, czym jest sumienie, moralność, etyka zawodowa,	– wskazuje źródła postaw nieetycznych oraz omawia rodzaje takich postaw (dyskryminacja, lobbing, nepotyzm, kumoterstwo, korupcja, demagogia, populizm),	– analizuje dane dotyczące nieetycznego postępowania w miejscu pracy, wskazując źródła tego problemu, – rozumie znaczenie transparentności życia publicznego dla funkcjonowania państwa demokratycznego,	– wyjaśnia znaczenie kodeksów etyki zawodowej, – proponuje zasady etycznego postępowania dla wybranych grup zawodowych,
22. Wspólnota narodowa	– podaje definicję narodu, uwzględniającą czynniki tworzące więź narodową, – zna pojęcia: *narodowość*, *ojczyzna*, *Polonia*,	– wymienia najważniejsze etapy formowania się narodu polskiego, – wie, w jakich krajach zamieszkuje najliczniejsza Polonia, – wymienia podstawowe elementy składające się na ojczyznę, – wyjaśnia, na czym polega autonomia,	– przytacza orientacyjne liczby osób pochodzenia polskiego mieszkających w wybranych krajach, – charakteryzuje prawa mniejszości polskiej zamieszkującej za granicą, – analizuje wpływ wydarzeń historycznych na kształtowanie się polskiej świadomości narodowej,	– objaśnia, z czego wynikają dążenia separatystyczne; podaje przykłady takich tendencji, – analizuje zróżnicowane przyczyny powstania znaczących skupisk ludności polskiej za granicą, – przytacza różne znaczenia terminu *ojczyzna*, z uwzględnieniem małych ojczyzn,	– rozróżnia pojęcia ojczyzny ideologicznej i prywatnej, odnosząc je do terytorium państwowego oraz małych ojczyzn,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 6. Wspólnota narodowa i obywatelska					
23. Patriotyzm dawniej i obecnie	– definiuje patriotyzm, – podaje przykłady postaw patriotycznych, – wymienia polskie symbole narodowe,	– omawia symbolikę oraz formę graficzną polskich symboli narodowych, – wskazuje postawy patriotyczne charakterystyczne dla dorosłych i młodzieży,	– rozróżnia patriotyzm w znaczeniu symbolicznym oraz obywatelskim, podając przykłady takich postaw, – podaje daty przyjęcia polskich symboli narodowych,	– omawia postawy polskiego społeczeństwa wobec kwestii patriotyzmu, – analizuje dane statystyczne odnoszące się do tych postaw, – charakteryzuje kontekst historyczny wykształcenia się lub przyjęcia polskich symboli narodowych,	– prezentuje własny pogląd w kwestii rozumienia współczesnego patriotyzmu, hierarchizując i weryfikując rozmaite postawy znane z życia codziennego oraz środków masowego przekazu,
24. Być obywatelem Polski	– wie, czym jest obywatelstwo, – wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli RP, – wyjaśnia, dlaczego posiada polskie obywatelstwo; wskazuje inne możliwe sposoby uzyskania tego obywatelstwa,	– wyjaśnia różnicę między obywatelstwem a narodowością, – wie, czym jest Karta Polaka,	– podaje przykłady państw wielonarodowych oraz narodów nieposiadających własnego państwa, – analizuje różne sposoby uzyskania obywatelstwa polskiego,	– wyjaśnia pojęcia: *diaspora*, *repatriacja*, *deportacja*, *naturalizacja*, – wskazuje korzyści wynikające z posiadania Karty Polaka,	– dostrzega zróżnicowany charakter więzi narodowych oraz państwowych, – analizuje sytuację wybranego narodu funkcjonującego bez własnego państwa,
25. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	– wymienia mniejszości narodowe i etniczne zamieszkałe w Polsce, – podaje przykłady praw przysługujących mniejszościom narodowym i etnicznym,	– rozróżnia mniejszości narodowe i etniczne, – rozumie, że pomimo zamieszkiwania w Polsce różnych mniejszości narodowych i etnicznych, nasz kraj jest jednolity narodowościowo, – wskazuje regiony Polski zamieszkiwane przez te mniejszości,	– omawia zmiany struktury narodowościowej Polski na przestrzeni dziejów, – analizuje dane statystyczne dotyczące liczebności mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,	– wskazuje zróżnicowane przyczyny napływu do Polski przedstawicieli rozmaitych narodowości, – omawia sytuację prawną Ślązaków i Kaszubów,	– omawia pochodzenie, status oraz zwyczaje wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych, – ocenia politykę państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych,
26. Postawy względem innych narodów	– wyjaśnia pojęcia: *ksenofobia*, *nacjonalizm*, *szowinizm*, *rasizm*, *Holokaust*, – wskazuje negatywne skutki postaw ksenofobicznych,	– wyjaśnia, czym są i jak powstają stereotypy, – podaje przykłady postaw o podłożu ksenofobicznym, – wskazuje typowe postawy społeczeństwa polskiego wobec innych narodów,	– podaje przykłady przenikania się różnych kultur w naszym kraju, – omawia charakterystyczne etapy eskalacji przemocy na tle ksenofobicznym, – wskazuje przykłady postaw kosmopolitycznych,	– analizuje charakter rasistowskiej polityki III Rzeszy, odnosząc się do piramidy nienawiści Allporta, – omawia polityczne i ekonomiczne przyczyny napływu migrantów do Europy,	– dokonuje wielostronnej analizy i oceny postaw polskiego społeczeństwa wobec innych narodów,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
27. Państwo, jego istota, cechy i funkcje	– zna trójelementową definicję państwa, – wie, czym jest władza państwowa, – wylicza trzy podstawowe typy ustroju państwa,	– wskazuje cechy państwa jako wspólnoty obywateli, – omawia główne cechy państwa demokratycznego, autorytarnego, totalitarnego,	– wie, jakie elementy składają się na terytorium państwowe, – wymienia różne kompetencje władz państwowych,	– rozróżnia i omawia wewnętrzne i zewnętrzne funkcje państwa, – analizuje poszczególne zasady ustroju demokratycznego,	– analizuje i ocenia różne koncepcje odnoszące się do stopnia ingerencji państwa w życie obywateli,
Dział 7. Rzeczpospolita Polska jako demokracja					
28. Konstytucja podstawą demokracji w Polsce	– omawia budowę Konstytucji RP, nazywając właściwie preambułę oraz przykładowe rozdziały, – wymienia podstawowe zasady ustrojowe Rzeczypospolitej Polskiej (suwerenność Narodu, trójpodział władz, republikańska forma rządów, pluralizm polityczny, państwo prawa),	– wyjaśnia, na czym polega zasada konstytucjonalizmu, – wie, na czym polega referendum ogólnokrajowe, – podaje przykłady najistotniejszych polskich referendów,	– przedstawia hierarchię aktów prawnych, – dokonuje charakterystyki podstawowych zasad ustroju RP,	– analizuje tryb uchwalania Konstytucji RP oraz jej nowelizacji, – wymienia polskie konstytucje w ujęciu historycznym,	– uzasadnia znaczenie równowagi i wzajemnej kontroli władz dla funkcjonowania systemu demokratycznego, – formułuje opinię na temat mocnych i słabych stron polskiej demokracji,
29. Władza ustawodawcza – Sejm i Senat	– wie, czym jest parlament jedno- i dwuizbowy, Zgromadzenie Narodowe, immunitet parlamentarny, – omawia organizację obu izb parlamentu,	– wymienia podstawowe ustrojowe zadania Sejmu i Senatu, – wymienia zasady pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego,	– analizuje zasady prawa wyborczego do Sejmu i Senatu, odróżniając wybory większościowe od proporcjonalnych, – wskazuje okoliczności, w których możliwe jest skrócenie kadencji parlamentu,	– analizuje proces legislacyjny w Polsce, uwzględniając organy państwa uczestniczące w tym procesie oraz rodzaje większości (zwykłą, bezwzględną, kwalifikowaną),	– odróżnia immunitet materialny i formalny, – wskazuje okoliczności, w których zwoływane jest Zgromadzenie Narodowe,
30. Władza wykonawcza – Prezydent RP i Rada Ministrów	– omawia tryb wyłaniania Prezydenta RP, – podaje imię i nazwisko aktualnego Prezydenta RP, premiera oraz wybranych ministrów, – wskazuje ugrupowania polityczne, stanowiące zaplecze parlamentarne Rady Ministrów,	– wymienia prezydentów III RP, – podaje przykłady kompetencji prezydenckich z różnych obszarów, – wskazuje kluczowe kompetencje rządu,	– analizuje sposób powoływania Rady Ministrów, uwzględniając rolę Prezydenta RP, Sejmu oraz większości parlamentarnej w tym procesie, – określa wzajemne relacje między Prezydentem RP a Radą Ministrów,	– wyszukuje informacje o działaniach aktualnie urzędującego prezydenta, – posługuje się zamiennie synonimami określającymi organy władzy wykonawczej (Rada Ministrów/rząd/gabinet, ministerstwo/resort),	– odnosząc się do zakresu kompetencji poszczególnych organów władzy wykonawczej, uzasadnia przewagę ustrojową premiera nad prezydentem,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
31. Władza sądownicza – sądy i trybunały	– wymienia organy władzy sądowniczej (sądy, trybunały), – wie, na czym polega niezawisłość oraz immunitet sędziowski,	– podaje przykłady kompetencji sądów rejonowych, – wymienia zasady polskiego wymiaru sprawiedliwości,	– omawia hierarchiczną strukturę polskiego sądownictwa, – wyjaśnia, na czym polega dwuinstancyjność postępowania sądowego,	– wskazuje elementy procesu sądowego, – omawia zadania polskich organów ścigania,	– charakteryzuje tryb powoływania trybunałów, – wyjaśnia, z czego wynika wyjątkowa pozycja Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym,
32. Różnorodność polityczna we współczesnej Polsce	– definiuje partię polityczną, – wymienia najważniejsze partie polskiej sceny politycznej,	– wskazuje ograniczenia tworzenia i działalności partii politycznych, – rozróżnia koalicję i opozycję, prawicę i lewicę,	– rozumie znaczenie pluralizmu politycznego dla właściwego funkcjonowania państwa demokratycznego, – omawia zasady zakładania i finansowania partii politycznych w Polsce,	– analizuje proces ewolucji sceny politycznej III RP, klasyfikując poszczególne ugrupowania jako prawicowe, lewicowe lub centrowe,	– omawia genezę partii politycznych, – interpretuje dane statystyczne dotyczące wyników wyborów parlamentarnych,
Dział 8. Sprawy międzynarodowe					
33. Środki masowego przekazu	– wymienia rodzaje środków masowego przekazu, – rozróżnia media komercyjne, niekomercyjne, publiczne,	– oddziela fakty od opinii, wskazuje przykłady dezinformacji i manipulacji we współczesnych mediach, – wymienia rodzaje reklamy,	– określa różne funkcje mediów, – wskazuje na różne cele reklam komercyjnych i kampanii społecznych,	– ocenia rzetelność różnorodnych przekazów medialnych, – odczytuje i interpretuje wyniki badań opinii publicznej,	– analizuje wybrane aspekty rynku medialnego i reklamowego w Polsce,
34. Organizacje międzynarodowe	– rozwija skróty *ONZ*, *NATO*, – wymienia przykładowe kraje należące do NATO, wskazując na militarny charakter tej organizacji, – podaje przykłady realizacji zadań ONZ we współczesnym świecie,	– dokonuje podziału organizacji międzynarodowych na międzyrządowe i pozarządowe, – wymienia organy ONZ oraz NATO,	– omawia okoliczności utworzenia ONZ i NATO, – wskazuje cele Organizacji Paktu Paktu Północnoatlantyckiego zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa państwom członkowskim oraz ładu światowego,	– analizuje strukturę organizacyjną ONZ, – rozpoznaje kontekst historyczny powołania ONZ i NATO,	– objaśnia zakres działalności wybranych wyspecjalizowanych organizacji ONZ, – rozpoznaje słabe strony organizacji o zasięgu globalnym, wpływające na ich skuteczność,

Temat w podręczniku	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
35. Unia Europejska	– wskazuje przyczyny oraz okoliczności zainicjowania integracji europejskiej, – zna sylwetkę Roberta Schumana, – podaje przykłady traktatów europejskich, – wymienia, z pomocą mapy, państwa członkowskie UE, – określa uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego,	– wskazuje cele integracji europejskiej, – omawia korzyści wynikające z członkostwa w UE, – wymienia symbole UE, instytucje europejskie oraz ich siedziby,	– objaśnia kluczowe znaczenie wybranych traktatów europejskich dla pogłębienia integracji, – przytacza przykładowe kompetencje instytucji europejskich,	– charakteryzuje wkład wybranych „Ojców Europy" w proces integracji europejskiej, – analizuje koncepcję integracji stworzoną przez Schumana,	– ocenia znaczenie integracji europejskiej dla stabilizacji politycznej oraz rozwoju ekonomicznego Starego Kontynentu, – analizuje źródła oraz zasadność brexitu,
36. Polska a organizacje międzynarodowe	– wie, na czym polega polityka zagraniczna, – podaje daty przystąpienia Polski do ONZ, NATO, UE, – zna cel oraz rezultat referendum akcesyjnego, – wymienia przykładowe korzyści wynikające z członkostwa Polski w UE,	– wymienia polskich polityków, pełniących istotne funkcje w strukturach europejskich, – wskazuje inwestycje unijne w miejscu swego zamieszkania,	– określa strategiczne cele polskiej polityki zagranicznej, – omawia przejawy aktywności Polski w strukturach ONZ,	– podaje przykłady działań potwierdzających aktywne członkostwo Polski w Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, – analizuje drogę Polski do UE, z uwzględnieniem negocjacji akcesyjnych oraz kryteriów kopenhaskich,	– analizuje strategiczne położenie Polski w kontekście celów obronnych NATO, – ocenia znaczenie Grupy Wyszehradzkiej oraz Partnerstwa Wschodniego jako przejawów aktywności polskiej dyplomacji w regionie,
37. Problemy współczesnego świata	– wymienia główne problemy współczesności, – wie, czym jest globalizacja, terroryzm, globalne ocieplenie, – wyjaśnia, na czym polegają migracje, – podaje przykłady konfliktów zbrojnych, – wskazuje czynniki wpływające na zmiany klimatyczne, – wskazuje konsekwencje globalizacji, – podaje przykłady organizacji terrorystycznych oraz ich działań, – wskazuje kierunki współczesnych migracji.	– wymienia różne przejawy globalizacji, podając ich przykłady rzutujące na życie codzienne, – wskazuje państwa dysponujące bronią nuklearną, – wie, czym jest ISIS, Al-Ka'ida, – odróżnia migrantów ekonomicznych od uchodźców, – omawia czynniki wpływające na ocieplenie klimatu.	– analizuje okoliczności i skutki ataku terrorystycznego z 11 września 2001 r., – wskazuje źródła terroryzmu oraz współczesnych konfliktów zbrojnych, – określa cele społeczności międzynarodowej w walce z niekorzystnymi zmianami klimatycznymi.	– wyjaśnia, na czym polega wojna hybrydowa, – analizuje źródła narastania dysproporcji rozwojowych między krajami Północy i Południa.	– analizuje założenia walki z globalnymi wyzwaniami (zmiany klimatyczne, migracje, terroryzm) pod kątem ich skuteczności oraz wpływu na życie codzienne, – dostrzega związki między omawianymi globalnymi procesami oraz ich znaczenie dla niego i kraju, w którym mieszka.